

De Toorts

IVN Zuid-Kennemerland

Nummer 93

Oktober 2014

OVER DE TOORTS EN IVN ZUID-KENNEMERLAND

De Toorts is het blad van IVN Zuid-Kennemerland. Het IVN, Instituut voor Natuureducatie en Duurzaamheid, is een vereniging van vrijwilligers, die wil bijdragen aan een duurzame samenleving door mensen te betrekken bij natuur, milieu en landschap. Zo'n 20.000 ervaren vrijwilligers zetten zich actief in voor natuur, milieu en duurzaamheid door middel van allerlei voorlichtings- en educatieve activiteiten. Verspreid over Nederland heeft het IVN ruim 170 afdelingen.

Lid of donateur

Leden van het IVN zijn per definitie actief binnen de afdeling. Zij hoeven geen natuurgids te zijn, er zijn voldoende andere activiteiten waar mensen bij nodig zijn.

Mensen die het werk van het IVN een warm hart toedragen maar niet actief willen zijn, kunnen de afdeling financieel steunen. Er kunnen niet genoeg donateurs zijn! Mede door hun steun kunnen wij een groot publiek betrekken bij onze gratis educatieve activiteiten.

Leden en donateurs ontvangen driemaal per jaar De Toorts. Leden ontvangen bovendien het kwartaalblad 'Mens en natuur' van IVN Nederland. De jaarbijdrage is voor leden minimaal € 21 en voor donateurs minimaal € 15.

Bestuur

Jan Saveur (voorzitter), Ingrid Tigchelaar (secretaris), Jan Vonk (penningmeester, ledenadministratie), Heidi van der Marel (lid), Herm Zweerts (lid), Cor Vlot (lid, public relations)

Telefoon: 06 - 5361 5798

E-mail: ivnzk.bestuur@gmail.com; ivnzk.penningmeester@gmail.com

Ledenadministratie: ivnzk leden@gmail.com

Bank: NL89TRIO 0198308728 (Triodos bank) t.n.v. IVN Zuid-Kennemerland te Heemstede

Werkgroepen

Cursussen Arend Reinink, areinink@euronet.nl

Duurzame Leefomgeving Hans Kerkhoff, 023 - 528 8577, ivnzk.duurzaam@gmail.com

Excursies Erna Schreuder, 023 - 5314647, erna.schreuder@klm4u.com

Excursies op aanvraag Ok Overbeek, 06-31305324, ivnzk.excursies@gmail.com (stuur een e-mail of een sms)

Excursieplanner Karin Obbink, obbink.karin@gmail.com

Groene Winkel Meins van der Wal, 023 - 538 2839, ivnzk.groenewinkel@gmail.com

Haarlemmermeer Anneke Wegman annekesylvia@gmail.com

Kinderen Hans Smits, 023 - 5848789, ivnzk.kinderen@gmail.com

Mediacontacten Margo Oosterveen, ivnzk.publiciteit@gmail.com

Natuurinformatiecentrum Schalkwijk Therese van Groeningen, 023 - 545 0082, theresevangroeningen@planet.nl

Natuurwerkgroep Marc van Schie, 023 - 535 1239, ivnzk.natuurwerk@gmail.com

Oeverwaluwen Marcel Schalkwijk (Vogelwerkgroep ZK), 023 - 563 6888, marcel.schalkwijk@quicknet.nl

Toorts ivnzk.toorts@gmail.com

Toortsdistributie Hennie Terpstra, 023 - 542 5205, terpstra.hennie@gmail.com

Verreikers voor excursies Wim Lutgerink, wimlutgerink@solcon.nl

Website Jan-Willem Doornenbal, Ok Overbeek, ivnzk.webbeheer@gmail.com

Meer informatie over het IVN Zuid-Kennemerland is te vinden op de website www.ivn.nl/zuidkennemerland

INHOUD

Redactioneel	3
In memoriam	3
Gerard van Aken	
Haarlem niet groen	3
Recept: Ovenschotel met pompoen	3
Van het Bestuur	4
Haarlemmer Kweektuin	4
Thijsses Hof	5
Natuur-wandelen	5
Recept: Pompoenbrood	5
Wat willen IVN'ers met onze IVN ?	6
Wandelkaart Vogelmeer + routebeschrijving	8
Straatje om	9
Rondje thuis	10
Fotoverslag Ledendag IVN-ZK 2014	11
Werkweekend Ketelmeer	12
Fijn IVN'er te zijn	13
Ledendag	13
Pompoengeheimen	14
Recept: Pompoensoep	15
Activiteitenprogramma	15
Fotopagina	16

Colofon de Toorts

Redactie: Esther van den Braak, Jan-Willem Doornenbal, Jany van Dijk, Bertine Hagmeijer, Linda Hartgring, Theo Litjens, Heidi van der Marel en Jonne Misset; met medewerking van Laurien van der Vaart

Bijdragen van: Marisca van der Eem, Martin Ettema, Wim Lutgerink, Anne Nicolai, Jan Saveur, Marc van Schie, Dik Vonk en Ronald van Zon

Foto voorkant: Hans Smits

Druk: Editoo Arnhem (editoo.nl); op papier 'Helo' (met FSC-keurmerk)

De volgende Toorts komt half februari 2015 uit.
Kopij hiervoor kunt u vóór 1 januari 2015 digitaal aanleveren via ivnzk.toorts@gmail.com

VAN DE REDACTIE

De afgelopen maanden is hard gewerkt aan een nieuwe redactiestructuur en we zijn blij dat we er uitgekomen zijn. Onze oproep voor medewerkers heeft gewerkt: liefst vijf mensen hebben zich aangemeld. Eén persoon wil ons even uit de brand helpen en de anderen blijven meewerken. Daarnaast hebben we een schrijverspoule opgezet, die bestaat uit zo'n achttien IVN'ers die al vaker voor De Toorts hebben geschreven. De meesten vinden het leuk om zowel voor het blad als voor de website te schrijven. De redactie wil deze poule graag aanspreken als er een artikel over een speciaal onderwerp nodig is, een interview of een verslag van een excursie. Maar ook de webredacteuren willen graag gebruik maken van deze schrijvers om de website te verlevendigen.

Heidi van der Marel wil het redactiewerk gaan coördineren; met haar heeft de Toortswerkgroep een nieuwe coördinator. Dat is voor mij een prettig idee. Ik kan nu met een gerust hart na vijftien jaar redactiewerk de overstap maken naar de schrijverspoule. Marisca van der Eem had dit al eerder gedaan, dus zo blijven beide oudgedienden nog met een draadje aan hun verenigingsblad vastzitten.

Nu De Toorts zelf. We hebben een aantrekkelijk nummer voor u gemaakt, met een verrassing in het midden: een mooie wandelroute, die u makkelijk uit het blad kunt halen.

Er zit veel 'vernieuwing' in de lucht: een nieuwe redactiestructuur, nieuwe medewerkers, een nieuw seizoen. Het leek ons passend om eens te kijken of u ook vindt dat er binnen het IVN vernieuwing nodig is. Een aantal leden geeft hun idee daarover. Wat vindt u zelf? ... dat horen we graag.

Daarnaast kunt u lezen over de voortgang van het nieuwe plan voor de Stadskweektuin, het IVN is daar bij betrokken. Pompoen vervult de hoofdrol in het artikel over stadslandbouw als nieuwe vorm van moestuinieren; in aanvulling daarop hebben we lekkere pompoenrecepten opgenomen. En de schrijfster van het Straatje Om loopt letterlijk een nieuw straatje om, ze is namelijk verhuisd. U leest het allemaal in deze Toorts.

Tot slot een nieuwe activiteit: Gezond Natuur Wandelen, een wandeling met de natuur als toetje. Het hoe-en-waarom leest u verderop.

Natuurlijk hebben we onze fotograferende leden weer om foto's gevraagd. Dit keer vroegen we welke foto voor hen het IVN symboliseert. Dat is een verrassende collage geworden op de achterkant van het blad.

Als vanouds wensen we u veel lees- en kijkplezier.

Jonne Misset

Haarlem niet groen

Met 44 m² groen per woning is Haarlem de minst groene stad van Nederland. Dat blijkt uit een ranglijst van 31 grote gemeenten die de Universiteit van Wageningen op 2 september jl. heeft gepubliceerd. In 2009 had Utrecht nog het minste groen per woning van de gemeenten op de lijst. Het aandeel groen in Haarlem liep vanaf 2009 met ruim 9 procent terug. In Utrecht steeg het aantal vierkante meters groen per woning juist van bijna 43 naar 53. Utrecht haalt door deze opmars Leiden in, dat met een kleine 52 m² groen per woning op de tweede plek staat. Heerlen komt als de groenste gemeente uit de bus met ruim 164 m². Meer informatie op www.wageningenur.nl onder dossier 'Groen in de stad.'

Bron: NRC Next/NOVUM

Ovenschotel met pompoen

Pompoen schillen en in blokjes snijden. Bak de stukjes een beetje gaar in een pan of in de oven. Doe de stukjes daarna in een platte ovenschaal, doe er een scheutje olijfolie bij, peper, zout en verse tijm of rozemarijn. Roer dit goed door de blokjes. Daarover gaan dan pecannoten, gedroogde cranberry's en zachte geitenkaas. Zet de ovenschaal nog even onder de grill.

In memoriam Gerard van Aken 1939-2014

Gerard was cursist van onze Natuurgidsencursus 2008-2009. Hij woonde in Boskoop, maar was verknocht aan het duingebied van Zuid-Kennemerland; hij was namelijk geboren in Vogelenzang.

Gerard was immens trots op het behalen van het diploma natuurgids. Voor de feestelijke uitreiking was zelfs de hele familie meegekomen. De portretfoto waar hij zo stralend op staat en die ook zijn uitvaartplechtigheid sierde, is dan ook genomen op het moment dat hij het diploma in handen kreeg. Bij de uitvaartplechtigheid kwamen Gerards belangstelling voor de natuur en het IVN steeds prominent naar voren. Gerard heeft als gediplomeerd natuurgids nog een tijd prettig samengewerkt met collega-gidsen. Zijn longziekte maakte daar helaas een einde aan.

Een week voor zijn overlijden belde hij mij op met de mededeling dat hij terminaal was en of ik zijn partij natuurboeken wilde ophalen die hij aan het IVN wilde schenken. "Misschien is er iets bij voor de Groene Winkel", zei hij. Ik had er niet direct tijd voor en voor ik het besepte lag de rouwkaart al in de bus.

Gerard is op 20 september overleden. Esther van den Braak en ik zijn heel dankbaar dat we de uitvaartplechtigheid in Boskoop konden bijwonen.

Jan Saveur, voorzitter

VAN HET BESTUUR Moet IVN veranderen?

De redactie heeft in dit nummer IVN-leden uit hun tent gelokt met de vraag of er binnen het IVN veranderingen nodig zouden zijn. De compilatie die er van is gemaakt is zeer de moeite waard om te lezen. Goed idee. Het bestuur kan er straks zijn voordeel mee doen voor het komende beleidsplan. Maar daar moeten we nog wel even op wachten.

Het IVN is voortgekomen uit de in 1948 opgerichte Bond voor Natuurbeschermingswachters. Vrijwilligers die getooid met groene armband en daspeld natuurterreinen bewaakten en zo nodig het publiek corrigeerden. Eind jaren vijftig ging de belangstelling meer uit naar natuureducatie. In 1960 veranderde de naam in IVN, Instituut voor Natuurbeschermingseducatie. Er werd begonnen met Natuurgidsencursussen. Pas begin jaren zeventig begon het IVN te bloeien. Dat is ook de tijd van het rapport van de Club van

Rome (1972). Het 'milieu' kwam er toen bij als aandachtsgebied, maar dat leidde pas in 1991 tot naamsverandering 'Natuureducatie en Milieu'. Inmiddels is het woord 'milieu' vervangen door het modieuzere 'duurzaamheid'. Het IVN bloeit en groeit nog steeds. Het IVN Zuid-Kennemerland bestaat sinds 1974 en is nu na 40 jaar nog steeds een actieve afdeling.

In die 40 jaar is onze afdeling ondanks de naamsverandering en ondanks dat er zoveel nieuwe leden zijn bijgekomen, niet wezenlijk veranderd. Wel werd er vroeger veel meer geknutseld, zoals prachtig tentoonstellingsmateriaal. Denk ook aan de 5000 genummerde dia's die we geërfd hebben. Nu maken we digitale wandelingen en app's. Het accent ligt nog steeds op het overbrengen van interesse en verwondering voor de natuur. Daarbij is helaas educatie met betrekking tot milieu of duurzaamheid nog steeds niet goed van de grond gekomen. Elders in dit blad, op pagina 6, legt Arend Reinink uit hoe dat komt.

Hoe zit het met ons publiek? Natuur is in, maar, zoals Midas Dekkers eens opmerkte, de huidige generatie is niet opgegroeid met Verkade-albums. Als we dat deel van het publiek willen bereiken zullen we onze PR moeten aanpassen en misschien nieuwe vormen van educatie gaan gebruiken. Er zijn al initiatieven in onze afdeling voor nieuwe vormen. Als er leden samen enthousiast worden voor nieuwe dingen, komen veranderingen vanzelf.

*Bestuur IVN-ZK
Jan Saveur, voorzitter*

KWEEKTUIN HAARLEM KRIJGT VORM

Korte terugblik

In 2013 is op basis van een burgeraadpleging het plan Haarlemmer Kweektuin opgesteld. In december van dat jaar gingen B&W akkoord met dit plan. De eerste helft van 2014 is door de Voorbereidingscommissie gebruikt om het plan op hoofdlijnen uit te werken.

Plan op hoofdlijnen

In september 2014 zal de Haarlemmer Kweektuin (HK) een stichting worden. Dit geeft ons in de beginfase meer slagkracht. Later kan de HK een coöperatie worden. We willen een deskundig bestuur aanstellen en er worden nog bestuursleden gezocht, ook vanuit de natuurorganisaties in Zuid Kennemerland. We zoeken kandidaten! De stichting HK wil het project zelf gaan beheren. Natuur- en milieu-educatie blijft daarbij een belangrijk onderdeel en we zien graag de natuurorganisaties als gebruikers terugkomen.

Momenteel lopen er gesprekken met de gemeente over de exploitatiewijze. Inmiddels is ook de organisatiestructuur

'Aan de slag'.

Foto: website Haarlemmer Kweektuin

tuur uitgedacht, gebaseerd op werkgroepen en een coördinator.

Lopende zaken

Inmiddels zijn er twee grote huurders gevonden die een deel van het kantoorgebouw en de grote kas huren. De selectie voor duurzame horeca is nagenoeg afgerond en dit najaar zullen

overige huurders worden aangetrokken. Verder is het belangrijk te melden dat er voor het monument een goede koper is gevonden, die het gaat restaureren. Ten slotte kan gemeld worden dat er een werkgroep is opgestart, die het graven van de waterloop aan het voorbereiden is. Bij de ontwikkeling van het terrein zal Landschap Noord Holland om advies gevraagd worden.

Naast al deze regelzaken hopen we binnenkort te beginnen met het echte werk, zoals: de kassen aanpassen, werkplannen voor het terrein maken en vrijwilligers aantrekken. Deelname van IVN'ers met hun kennis over de natuur en educatie is hierbij zeker welkom.

Tekst: Anne Nicolai

*Voor meer informatie www.haarlemmerkweektuin.nl

Noot van de redactie: Anne Nicolai zit namens onze IVN-afdeling in de Voorbereidingscommissie van Haarlemmer Kweektuin.

Thijssse's Hof zoekt vrijwilligers schoolbezoek

Ieder seizoen komen er gedurende twee weken ruim dertig schoolklassen naar Thijssse's Hof. In kleine groepjes maken de kinderen opdrachten aan de hand van een vragenlijst. Ze werken zelfstandig en in overleg met elkaar. Het kijken en observeren is het belangrijkste. Elke klas wordt begeleid door drie vrijwilligers.

De laatste tijd wordt het moeilijker om de schoolbegeleiding goed in te vullen. Er is dus behoefte aan nieuwe vrijwilligers. Je schrijft van te voren in op een rooster met data en tijden van alle schoolbezoeken. Er zijn maximaal vier bezoeken op een dag, en je kan zelf je beurt of beurten invullen.

Er zijn al veel IVN'ers onder de vrijwilligers en ik kan het als IVN'er van harte aanbevelen. Kinderen werken in principe zelfstandig, maar je mag er wel iets bij vertellen. Het is fijn om te doen, kost weinig inspanning en weinig tijd, vereist geen speciale kennis, maar wel interesse om met kinderen te werken.

Voor vragen of om je aan te melden met je adresgegevens kan je terecht bij Dick Saher, hij is coördinator van de schoolbezoeken: dicksaher@hotmail.com. Je kunt ook bij mij terecht: m.saveur@planet.nl

Tekst: Jan Saveur

Foto: Ekke Wolters

GEZOND WANDELEN IN NATUUR

Gezond Natuur Wandelen organiseert wekelijks wandelingen in Haarlem en omgeving, gericht op mensen die meer willen bewegen. Dit is een initiatief van onder meer PWN, Landschap Noord-Holland, Staatsbosbeheer, IVN, Dock, Sportsupport, Casca en Welzijn Velsen.

Op vier plekken in Zuid-Kennemerland en twee op Texel wordt gekeken of de wandelingen in de smaak vallen. Het doel is om mensen te verleiden te gaan wandelen in de natuur of het groen van de stad. Het wandelen gebeurt in een groep, onder begeleiding van een vrijwilliger. De wandelingen zijn gratis en het sociale aspect is belangrijk.

Voor de wandelingen vanuit de stad proberen we een zo groen mogelijke route te lopen en daar ook in één of twee momenten iets over te vertellen. Bij de wandelingen vanuit het nieuwe bezoekerscentrum De Kennemerduinen en vanuit Leyduin vertellen we ook elke keer iets over de natuur of het landschap. Dus een wandeling met de natuur als toetje.

De eerste wandeling, in mei, vanuit Wijkcentrum de Hamelink, trok slechts twee mensen. Gelukkig is de groep inmiddels gegroeid tot ruim tien deelnemers. Vooral door mond-tot-mond-reclame van de wandelaars zelf. Drie andere groepen zijn net gestart of starten binnenkort. Lijkt het je leuk, of ken je iemand voor wie 't wat zou zijn, kijk dan op www.natuurwandelen.nl

Meer informatie is te krijgen bij Ronald van Zon, rpvanzon@planet.nl tel. 023 5492719 of 06 10349911.

Tekst: Ronald van Zon

Recept: Pompoenbrood

Nodig: 225 gram zelfrijzend bakmeel, 175 gram pompoen zonder schil, 25 gram pompoenpitten, 50 gram belegen kaas in blokjes van ½ cm., 2 grote eieren losgeklopt met 1 eetlepel melk. Verder voor de afwerking een handje pompoenpitten en wat bloem om te bestrooien.

Verwarm de oven voor op 190 graden. Zeef het bakmeel met het zout in een grote kom. Rasp de pompoen en voeg dit bij het meel. Schep voorzichtig door elkaar. Voeg de pompoenpitten en 2/3 van de kaas toe. Schep door elkaar. Giet er beetje bij beetje het eimengsel door en meng voorzichtig. Het moet een los, plakkerig deeg worden. Schep het deeg op een ingevette bakplaat en vorm er met de hand een grof, rond brood van circa 15 cm. van. Kerf de bovenkant kruisvormig in met de botte kant van een mes. Verdeel de rest van de kaas over het brood en druk het erin. Bestrooi het eerst met wat bloem en daarna met pompoenpitten. Laat het brood in 40-45 minuten goudbruin en knapperig worden. Laat op een rooster afkoelen. Smaakt heerlijk bij pompoensoep.

WAT WILLEN IVN'ERS MET ONZE IVN?

Al een aantal jaren loop ik mee met IVN Zuid-Kennemerland, met de Toorts, de website, de gidsencursus, excursies, paddenstoelendagen en coördinatorenoverleggen. Dit alles vind ik leuk om te doen. Daarbij valt me op dat we vaak hetzelfde publiek bereiken. We preken veel voor eigen parochie: in de Toorts en bij excursies waarvan sommige al twintig jaar in dezelfde vorm worden verzorgd. Ook trekken sommige excursies steeds dezelfde groep natuurliefhebbers.

“Valt dit meer mensen binnen onze vereniging op? Willen we niet ook eens wat anders?”, vroeg ik me af. Per mail benaderde ik werkgroepcoördinatoren en bekenden van mijn gidsencursus. Tien van de veertig benaderde IVN'ers reageerden. Hieronder een compilatie van hun - gewaardeerde - reacties.

We zijn tevreden

Het merendeel van de respondenten wil - natuurlijk - wat anders. Maar ook tevreden geluiden, bijvoorbeeld van Andries Mok: “Ik ben erg tevreden over het IVN-ZK en weet niet goed wat ik zou willen veranderen.”

Voorzitter Jan Saveur onderschrijft (op persoonlijke titel) dat er weinig is veranderd in 40-jaar tijd. “Dat komt omdat we een vereniging van vrijwilligers zijn met veel vrijheid en weinig regels. We hebben onze werkgroepen en ons min of meer vaste programma van activiteiten en als belangrijk bindmiddel de Toorts en andere ondersteunende zaken. Al het werk waarvoor IVN is opgericht wordt gedaan door vrijwilligers die dat doen voor hun plezier. Al onze publieksactiviteiten zijn gratis. We draaien zonder subsidie. We dragen zelfs een groot deel van onze contributie af aan IVN Nederland. Bovendien heb ik het gevoel dat de meeste leden zich echt verbonden voelen met onze IVN-afdeling.” Positief dus; er hoeft wat Jan betreft niet zoveel te veranderen. Toch heeft hij wel de nodige wensen. Die komen hieronder aan bod.

Hieruit concludeer ik - voordat ik over veranderingen ga beginnen - dat het belangrijk is om te zorgen dat elk lid zich thuis blijft voelen bij de IVN Zuid-Kennemerland en activiteiten kan ontplooiën die passen bij hem of haar. Dus zonder druk om dingen te moeten doen, of om juist te stoppen met dat-

gene waaraan men plezier beleeft en zinvol vindt binnen de doelstellingen van de vereniging.

“Natuureducatie via excursies, cursussen en evenementen moet de *core* activiteit blijven. Verder moet het IVN een club blijven waarin de leden hun passie voor natuur en milieu op een prettige manier kunnen (blijven) delen, zoals op de afgelopen ledendag!”, reageert Arend Reinink.

Daarnaast stelt hij dat aan sommige zaken de club vooral niet mee moet doen. Met name duurzaamheid is volgens hem ‘een lastig thema’. “Het vereist kennis van terreinen waarop weinig IVN'ers thuis zijn. De kunde om de sommetjes te maken die bepalend zijn voor of iets nu wel of niet (zo) duurzaam is, ontbreekt. Als je je daar dan toch in begeeft, leidt dat tot het volgen van de waan van de dag.”

Hoe heten we?

Naamsbekendheid van de/het IVN - respondenten gebruikten beide lidwoorden - is een meermaal genoemd heikel punt. Jannie Eijfferts heeft een praktische oplossing: “Gewoon... ‘IN VOOR NATUUR’, want wanneer je mensen vertelt waar de letters IVN voor staan, zijn ze het al vergeten als je het woord duurzaamheid hebt uitgesproken.”

De ervaringen van Piet Paree zijn vergelijkbaar: “Diverse keren heb ik met de Groene Winkel op markten gestaan gericht op natuurliefhebbers, maar mijn vraag of mensen het IVN kenden werd 9 van de 10 keer ontkenkend beantwoord. Voor het IVN valt veel te winnen door de bekendheid te vergroten. Maak dat speerpunt.”

Piet en ook Meins van der Wal hebben suggesties voor vergroting van de naamsbekendheid met de Groene Winkel. Bijvoorbeeld om standaard bij de winkel excursies aan te bieden, om de winkel (boeken, zoekkaarten, attributen) aan te passen aan de locatie en om vanuit de Groene Winkel actiever het gesprek met de passanten aan te gaan.

Samen en meer

Samenwerking met andere organisaties wordt meermalen genoemd in relatie met aanboren van nieuw publiek en vergroten van de naamsbekendheid. Jannie signaleert interesse daarvoor bij buurtcentra. Hans Kerkhoff ziet een koersverbreding voor het IVN-ZK

Foto's pagina 6 en 7: De belevingsexcursie is een excursie die pas sinds vorig jaar op het programma staat. Het gaat om waarnemen op verschillende manieren en om verwondering.

voor zich: omdat we “met onze (overigens gewaardeerde) rondleidingen in de natuur rondom Haarlem slechts ongeveer 1% van de burgers van Kennemerland bereiken, ben ik ervan overtuigd dat we actiever moeten worden met activiteiten in de directe leefomgeving van mensen en met name in relatief groenarme woonwij-

ken.“ Hans denkt aan rondleidingen, vergroeningsactiviteiten met wijkbewoners, lessen op basisscholen en tuiniercursussen.

Blijven praten

Voor naamsbekendheid is communicatie cruciaal. Arend geeft aan dat door het grote aanbod van evenementen publiciteit voor activiteiten via de lokale media steeds lastiger wordt. “We zullen het steeds meer van de sociale media en internet moeten hebben.” Daarbij ziet Arend voor De Toorts vooral een rol als blad met achtergrondinformatie.

Persoonlijk ben ik voorstander van meer actuele informatie en verslagen en foto's van excursies e.d. op de website. Zo kunnen we ook niet-leden enthousiasmeren. De Toorts is dan vooral verenigingsblad voor intern nieuws en een middel om elkaar beter te leren kennen.

Jan onderschrijft deze functie van de Toorts. Ook vindt hij kennisuitwisseling belangrijk voor interne binding, voor het clubgevoel, voor het gevoel blij te zijn bij de vereniging te horen. Volgens hem zijn ook lezingen gericht op IVN'ers goed voor de onderlinge banden. “Want we zien elkaar meestal in kleine groepjes. Ook goed voor nascholing en stimulering.”

Van alle communicatiekanalen moeten mijns inziens de doelstellingen in dienst staan van de doelstellingen van de vereniging: zoveel mogelijk mensen enthousiast maken voor de natuur. Zelf enthousiast zijn en dit uitstralen naar de omgeving dus! Vertel aan de burens en op Facebook wat je doet bij het IVN en waarom dit zo leuk is!

Nog meer plannetjes

Ook allerlei interessante losse ideeën werden gedaan. Luc Leermakers signaleert bij het publiek behoefte aan excursies, lezingen en cursussen over specifieke dieren, met name vogels en zoogdieren, en planten en bomen. Daarin aandacht voor herkenning/determinatie, leuke verhalen en weetjes en herkenningstips.

Jan stelt voor kennis op te doen “over de plantjes die overal tussen de tegels groeien”.

Jannie suggereert deelnemers aan excursies iets ter informatie mee te geven, met vermeldingen naar sites. Naar mijn idee kunnen we ook een aantal excursies omzetten in een rou-

tebeschrijving, die te printen is via de website of als GPS-route is te volgen via een smartphone.

Terug naar het begin. We hoeven niks te veranderen, want wat we nu doen vinden we leuk en zinnig. Maar: we willen ook meer gezien worden, meer naamsbekendheid en een breder, ander publiek bereiken. Niet alleen preken voor eigen parochie. Daarvoor is verandering nodig. Uit de reacties blijkt dat mogelijkheden vooral zitten in samenwerking, in ontwikkeling van nieuwe (soorten) activiteiten en in aanpassing van de communicatie. Zodat wij dingen doen die we zelf leuk vinden én meer mensen bereiken!

Tekst en foto's: Jan-Willem Doornenbal

Wandelkaart Vogelmeer

Op de volgende twee pagina's vindt u een wandelkaart gemaakt door de IVN-ers Ingrid Tigchelaar, Linda van de Pavard en Andries Mok. Met een subsidie van het Nationaal Park Zuid-Kennemerland hebben zij deze kaart professioneel kunnen laten opmaken en drukken. Het is een prachtige wandeling en we raden aan hem binnenkort uit te proberen in de Kennemerduinen.

wandelingen in het Nationaal Park Zuid-Kennemerland:

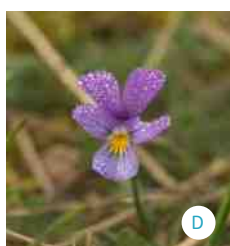
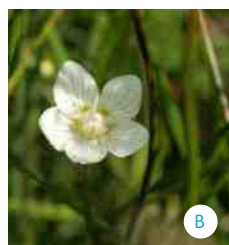
Rondom het Vogelmeer

praktische info

5,5 km ⌚ circa 1,5 uur
 ➡ start: parkeerterrein
 Parnassieweg 1, 2051 EA
 Overveen 🐕 Geen honden
 toegestaan.

Ontdek de dynamiek van de Kennemerduinen

Deze wandeling naar het Vogelmeer geeft een uniek beeld van de diversiteit en dynamiek van de planten- en dierenwereld in de Kennemerduinen. De wandeling voert namelijk langs verschillende landschapstypen: strand, jonge duinen en natte duinvalleien, waarbij de opeenvolgende verandering van plantengroei in de tijd ('successie') heel goed zichtbaar is. De veelzijdige plantengroei is tevens de leefomgeving voor een grote verscheidenheid aan vogels, amfibieën en insecten.

Landschapstypen

Vanaf het strand en de eerste (jonge) duinen is de plantengroei beperkt tot de zogeheten pioniersplanten, dat wil zeggen: plantensoorten die zijn aangepast aan extreme omstandigheden. De functie van de pioniersplanten in de successie is dat zij de omstandigheden creëren waardoor andere planten ook een kans krijgen.

Het eindstadium van de successie zou hier loofbos zijn. Echter, door zandverstuiving vanuit de opengebroken zee-reep (de duinenrij die langs het strand ligt) en begrazing, blijft het duingebied open en daarmee de bijbehorende veelzijdige plantengroei in stand. Schotse hooglanders, Shetlandponys en **Konikpaarden (A)** begrazen het duin, elke soort op zijn eigen manier. Allen houden van het voedzame gras. De Schotse hooglander eet daarnaast bladeren en boompjes en het Konikpaard eet voornamelijk boombast. Door afgraving van duinen en door het stopzetten van de waterwinning komt het grondwater tot dicht aan de oppervlakte en ontstaan (nieuwe) natte duinvalleien met bijzondere plantensoorten zoals **Parnassia (B)**.

Het Vogelmeer is een begin jaren '50 gegraven duinmeer en biedt het gehele jaar onderdak aan verschillende soorten watervogels, zoals Smienten en **Aalscholvers (C)**. Ook zangvogels zoals de Nachtegaal en de Boompieper komen veelvuldig voor in dit waterrijke duingebied. De temperatuur in het duin kan van plaats tot plaats en van tijd tot tijd erg verschillen. Als je door de duinen loopt kun je het verschil zien tussen duinhellingen op het noorden en het zuiden. De noordhelling is meestal dicht begroeid met kruiden, struiken en soms zelfs bomen. De zuidhelling is veel kaler, er groeien alleen wat pioniersplanten zoals het **Duinviooltje (D)** en het Duinsterretje.

Routebeschrijving 'Rondom het Vogelmeer'

Start route: Vertrekpunt strandslag Parnassia.

- Loop bij de noordelijke ingang van het speelterrein 'Hazenwei' tussen de paaltjes door. Op de Hazenwei mag je vrij van de paden. Loop rechtuit richting het fietspad.
- Neem eenmaal op dit verharde pad de 2^e afslag links bij het blauwe paaltje.
- Je loopt door een natte duinvallei. Bij de trap, rechts, ga je de Hazenberg op, vanwaar je uitzicht hebt op de zee en het Vogelmeer.
- Links afdalen richting het Vogelmeer en ga bij de T-splitsing met het fietspad rechts.

- Bij de 1^e kruising linksaf, houd het Vogelmeer links. Je kunt hier de vogelkijkhut bezoeken.
 - Eenmaal om het Vogelmeer, steek het fietspad bij een groen-en-rood paaltje schuin links over, naar een schelpenpad.
 - Na 500 meter, bij een fietspad, ga je links een schelpenpad op. Nadat je een korte trap bent gepasseerd, sla je bij de eerste Y-splitsing rechtsaf (smal pad).
 - Bij de T-splitsing met het fietspad linksaf. Na 400 meter bereik je strandslag Kattendel.
- Loop over het strand terug naar het parkeerterrein. > **einde**

ZEERAKET

Vanaf het strand begint de plantengroei met **zeeraket** en **biestarwegras**. Dit zijn planten die kunnen kiemen op een klein hoopje strandzand. De planten houden het zand vast: het hoopje wordt een miniduintje. Onder zo'n duintje vormt zich op een gegeven moment een klein zoetwatervoorraadtje. Dat is het moment dat **helm** zich kan vestigen. Wanneer de omgeving droog is, rolt het blad zich op waardoor het oppervlak waarover verdamping plaats vindt kleiner is. (Zijn de bladen nu opgerold?) In de jonge, kalkrijke, duinen vind je het **duinsterretje**. Als je dit mos van heel dichtbij bekijkt ziet het eruit alsof je vanuit een vliegende helikopter bovenop een bos kijkt.

DUINDOORN

Iets verder landinwaarts staan veel **duindoorns**, die ook profiteren van de kalkrijke bodem. Er zijn mannelijke en vrouwelijke planten. In het najaar draagt de vrouwelijke struik

een grote hoeveelheid oranje bessen, rijk aan vitamine C en A. (De bessen zijn erg zuur; proef maar!). **Kruipwilg** is de kleinste van alle Nederlandse wilgen en groeit vooral in natte duinvalleien. In de late lente zijn hele struiken vaak bedekt met zaadpluis. Wilgenbast bevat de stof acetyl-salicylzuur, beter bekend als hoofdbestanddeel van aspirine. Kauwen op wilgentwijgjes helpt dan ook tegen hoofdpijn.

De **ossetong** is een plant die van warmte en kalkhoudende grond houdt. De plant wordt meestal tot 80 cm hoog en heeft klokvormige,

OSSETONG

blauwe tot paarse bloemen. Ze bevatten veel voeding voor bijen.

De **egellantier** en de **hondsroos** komen beide van nature voor in de duinen.

De egellantier bloeit van juni tot augustus. De bloemen zijn rozerood met een wit centrum. De hondsroos bloeit in juni en juli met witte of roze bloemen. Van de rozenbottels, die rijk zijn aan vitamine C wordt jam gemaakt. De egellantier kun je op twee manieren van de hondsroos onderscheiden: (1^e) Als je over de blaadjes wrijft dan ruik je appels. (2^e) De achterzijde van de bloemknop, later de rozenbottel, heeft klierhaartjes (voel maar!)

EGELLANTIER

Aalscholvers broeden in een kolonie in de bomen bij het Vogelmeer. Zij vliegen naar zee om vis te vangen, waarna ze bij terugkomst met gespreide vleugels hun verenkleed laten drogen. Wanneer je in de periode november - maart de heuvel bij het Vogelmeer op loopt heb je grote kans het fluiten van de **smient** te horen. Smienten zijn de 'grazers' van het Vogelmeer, ze eten niet alleen waterplanten maar ook het gras rond het meer.

De **boompieper** leeft graag aan de rand van bossen en open plekken. Vooral de zangvlucht van een boompieper is erg karakteristiek. Vanuit een boom begint de vogel omhoog te vliegen om vervolgens als een parachute met stijve vleugels en hangende poten weer in een boom te landen.

REIGERSBEK

De **reigersbek** is een plant uit de ooievaarsbekfamilie en komt voor op zanderige grond. De bloemen zijn roze en zitten in trossen, de bladeren zijn geveerd. Na de bloei

ontstaan puntige peulen die doen denken aan de snavel van een reiger.

Op veel duintoppen staan groepjes **Zwarte dennen**. Zulke zogeheten 'Thijssebosjes' zijn rond 1930 aangelegd om zandverstuivingen tegen te gaan. Deze den is beter tegen de zeewind bestand dan de inheemse Grove den, en het hout werd gebruikt voor het stutten van mijnschachten. Op advies van de bekende natuurbeschermer Jac P. Thijsse werden ze alleen op de duintoppen geplant. Hierdoor behield het gebied zijn karakteristieke reliëf en werden de bloemrijke duinvalleien gespaard.

VELDHONDSTONG

vormgeving inpetto-ontwerp.nl
beeld A.A. Roelandse (yavannah.nl); Nationaal Park Zuid-Kennemerland
www.np-zuidkennemerland.nl

Nationaal Park
Zuid-Kennemerland

STRAATJE OM

Mijn eerste 'Straatje om' na mijn verhuizing en al is de omgeving niet onbekend, nu ga ik toch wat serieuzer kijken. Ik stop aan de overkant van mijn straat, waar een groep kauwen fanatiek in het gras hakt met hun snavels. Ik haal er één met mijn camera dichterbij en zie dat hij in een appeltje pikt, even naar mij opkijkt met zijn mooie, heldere oog, weer doorhakt en een stuk appel eet. Als ik omhoog kijk zie ik een boom vol kleine appeltjes, gewoon aan de straat in het gras. Dit heb ik niet kunnen ontdekken vanaf mijn balkon aan de overkant. Ik zie nu ook dat die treurboom met zijn zwiepende takken een beuk is. De vorm van de bladeren en de lange spitse knoppen bevestigen dat, net als enkele napjes.

Van de week stond hier een reiger doodstil aan de slootkant. Ik dus ook. Opeens schoot de lange nek naar voren en kwam terug met een visje in de bek. Gebiologeerd heb ik staan kijken hoe hij (ik noem ze allemaal maar hij want ik zie geen verschil tussen man en vrouw kauw en reiger) de vis in zijn bek van dwars naar in de lengte ervan wist te manipuleren en

toen kon doorslikken. En dat zonder handen! Daarna ging hij met zijn snavel in het water heen en weer, net of hij hem even schoon wilde spoelen. Dit soort beelden vergeet je niet meer.

Waren er om de hoek allemaal lindes, hier staan in het gras esdoorns op een rij, alsof het populieren in de polder zijn. Ze hebben een vrij klein blad, gladde stam, al is de voet overall heel ruw. Her en der komt er een piepklein takje beneden uit de stam, met kleine rode blaadjes eraan. Dat is zo'n mooi gezicht, dat zachte, kleine, tere, tegen die stoere stam.

Verderop in de met kroos bedekte sloot hoor ik de piepgeluiden van jonge meerkoetjes. Pa, ma en drie jongen hebben constant contact met elkaar door geluidjes. Ze poetsen de veren, eten wat waterplant. Twee jongen zijn bij de ouders, de derde zit verderop en piept alleen maar. Als pa en ma niet naar hem toekomen, komt hij heel langzaam naar hen toe met een klaaglijk tjiep-tjiep-geluid. Pa en ma doen net of ze gek zijn en dan gaat hij zelf maar naar wat eten zoeken. De jongen zijn al redelijk groot, maar hun veren zijn nog zachtgrijs en donzig. Ze hebben nu een schuilplek onder een treurwilg gevonden en houden elkaar nog steeds van alles op de hoogte.

Naast de grote treurwilg zie ik een groep platanen. Wat zijn de stammen van oude platanen toch prachtig: gescheurd, gerimpeld, gelaagd, kleurrijk, helemaal met overgroeide korstmossen. Ik moet altijd even omhoog kijken naar al dat bewegende blad dat nu nog aan de bomen zit. De eerste verkleuringen heb ik al gezien. Je ziet zo ook die prachtige wolkenluchten die nooit hetzelfde zijn. Wat is

er toch veel te genieten op een paar honderd meter. Opschieten doet het niet, maar genieten wel.

Je ziet hoe verschillend de stammen van de bomen zijn. Dat de lijsterbes al roodgekleurde bessen heeft en dat het heeft gewerkt, die kleur: bijna alle bessen zijn op.

Bij een kastanje blijf ik even staan. Zou er al...? Ik zie er geen enkele bolster in hangen. Een enkele hele kleine verdroogde, maar een volwassen bolster gevuld met zo'n prachtige kastanje, die zie ik niet. Wel iets anders. Op enkele kale takken zitten op het uiteinde de knoppen en op iedere knop zit een libelle. Zouden ze vastgekleefd zitten? Ze zitten te hoog om het van dichtbij te bekijken maar mijn fototoestel haalt er een dichterbij. Dit heb ik nog nooit gezien.

En dan zie ik waarop ik had gehoopt: de familie zwaan is thuis met hun zes jongen. Vier zitten op het oude nest, twee drijven als grijze donsbaaltjes slapend rond en pa en ma houden ieder vanaf een kant de boel in de gaten. Het is het einde van de dag, de kleintjes zijn moe. Ze poetsen nog wat aan hun veren, leggen dan hun lange nek te rusten op hun rug. Bedtijd.

Tekst en foto's: Marisca van der Eem

RONDJE THUIS

Net als veel vogels heeft ook de reiger zich aan de menselijke omgeving moeten aanpassen omdat zijn vrije woongebied steeds beperkter werd. Wij zijn nu aan reigers gewend in onze woonomgeving, maar ik merk dat in het buitenland de reiger nog vaak als iets bijzonders gezien wordt. In de oudheid was hij ook bijzonder, Ovidius schrijft dat de oude Trojanen de stad Ardea veroverden en in brand staken. En uit de rook van de stad ontstond een vogel in wiens naam de stad voortleeft: Ardea, de reiger. (*Ardea cinerea*, *blauwe reiger*).

Ik ben niet alleen dol op oude verhalen, maar ook op oude boeken, zoals 'Waar de greiden groenen en de wateren klotsen' van R.J. Stoppelaar. Daarin staat veel leuks over de reiger. "*Wanneer ik 'm zoo stil zie drijven onder den avondhemel als 'n rookwolkje, of 'm in een polderslootje zie staan met z'n grijs-witten hals, z'n blauw-grijzen rug, z'n spitse nekveeren, lange kuiflinten, oranje oog en lichtgouden snavel, wel dan is hij de reinste samenstelling van vuur, asch en rook, gloeiend en dwarrelend en wuivend...*"

De schrijver eindigt zijn stuk over de reiger zo. "*'s Winters beklag 'k 'm wel. Wanneer ik 'm dan zie staan te blauwbekken, brandmager, één stuk honger en ellende, stom van beroerigheid, dan zeg ik wel es tegen 'm: Allemachtig kerel waarom ben je niet weggetrokken? En dan kan hij zo weemoedig, lusteloos wegvliegen, zoo moeilijk, alsof er geen kruimel vet meer is om de vlieggewrichten te smeren...*"

Datzelfde gevoel heb ik ook als ik zo'n eenzame reiger langs het ijs zie staan blauwbekken. Maar zover is het nog lang niet, voorlopig kan hij zijn visjes nog vangen.

Als bomen er in jouw leven altijd zijn geweest, dan realiseer je je niet dat dit voor bijna alle mensen zo is geweest, vanaf het begin van onze mensheid. Bomen zijn met mensen verbonden. Ze beschermen ons, geven ons vruchten, hout voor huizen, boten en wapens en heel belangrijk, brandstof. De indianen in Amerika noemden de bomen 'onze staande broeders en zusters'. In veel oude culturen zijn er verhalen over de levensboom: in Soemer was dat de ceder, in het oude Perzië de plataan, in Siberië de berk.

Bepaalde bomen en bossen werden heilig verklaard. Een oud Iers alfabet, het Ogham, bestaat uit twintig letters, elk vernoemd naar een lokale boomsoort.

Die verbondenheid met de bomen in onze omgeving is voor de meeste mensen verdwenen. Daarom wordt er makkelijk beslist over leven en welzijn van bomen. Het doet me goed tijdens mijn 'Straatje om' te zien dat de bomen hier in de omgeving goed verzorgd worden. En als ik er nu één wat speciale aandacht mag geven, dan kies ik de plataan. Toen ik er bij stilstond, zag ik opeens een gelaat in de stam.

Ik kan me voorstellen dat als iemand dat in de oudheid ook zag, hij een bijzondere betekenis aan die boom gaf.

Misschien zag hij er wel het gelaat van een bosgod in. Veel religies zijn onder heilige bomen ontstaan; die bomen werden dan beschermd.

Er doen wonderlijke verhalen de ronde over bijzondere bomen. Zo las ik dat in de tijd van de kruistochten in Constantinopel een platan stond, waarvan de stam een omtrek van wel vijftig meter had. In zijn schaduw vond het hele leger van Godfried van Bouillon beschutting tegen de felle zon. Maar Plinius (23-79 n. Chr.) vertelt al over een platan die gezien werd door keizer Caligula. Deze boom was voorzien van een etage en brede zitbanken die aangelegd waren tussen de machtige takken. Hij hield daarin een banket, in een eetzaal met wel vijftien gasten plus bedienden. Sinds de oudheid is deze boom overal aangeplant als schaduwboom.

De platanen bij mij om de hoek zijn niet zo omvangrijk, maar wel te breed voor mij om geheel te omarmen. Ik denk dat het een 'gewone platan' is (*Platanus acerifolia*), een hybride van de oosterse en westerse platan, omdat die boom veelvuldig wordt aangeplant in de stedelijke omgeving. Ik vind het iedere keer een genot voor het oog: die prachtige, schilferige, gekleurde bast, die machtige, brede, bijna omarmende kroon en de wind die de bladen rondzwiept. Ik weet zeker dat ik van dit straatje om nog vele malen zal genieten.

Tekst en foto's: Marisca van der Eem

HET ULTIEME ROBINSON CRUSOE GEVOEL!

Tegen de 40 vrijwilligers voelden zich het eerste weekeinde van september als Robinson Crusoe, toen zij met de boot werden afgezet op een van de onbewoonde natuureilanden tussen de monding van de IJssel en het Ketelmeer. Tijdens een bijzonder geslaagd lang weekeinde werken en kamperen, een samenwerking van IVN-ZK met Staatsbosbeheer, konden jong en oud zich met beugelzaag en snoeischaar uitleven op het verwijderen van wilgenopslag. Deelnemers kwamen niet alleen uit Zuid-Kennemerland maar ook uit IVN-afdelingen als Dronten en Zuid-West Veluwezoom. Er werd gekampeerd op minicamping en zorgboerderij De Kattewaard op drie kilometer afstand van de verzamel- en afvaartplek, pal naast de balgstuw Ramspol. De Kattewaard is een leuke kleine camping met mogelijkheden om binnen te verblijven én met een plek voor een gezellig kamp bij de vuurkorf. Vrijdagavond hebben we Chinees gehaald en zaterdag zelf gekookt. Zondagochtend werd er eerst wat uitgeslapen en daarna was er een ontbijt met gebakken eieren. En 's ochtends voor het ontbijt ontstond er spontaan een yogagroepje...

De eilanden liggen in een relatief onbekende oase van rust en natuur op de grens van Overijssel en Flevoland. Kort na de aanleg ontstonden er broedkolonies van diverse meeuwen- en sternsoorten, waaronder de zwartkopmeeuw en de dwergstern. Daarnaast vormen de kale eilanden een belangrijk broedgebied voor echte pioniers als de strandplevier, de bontbekplevier en de kluut.

Helaas voor deze vogelsoorten doet de natuur ook op andere manieren inmiddels haar werk. De eilanden raken begroeid met opslag van wilgen en andere houtige soorten.

Een uitgelezen mogelijkheid voor ons als natuurklussers om de handen uit de mouwen te steken. De boswachter wil graag dat er weer variatie komt op de eilanden, vandaar dat wij delen daarvan vrij maken van wilgen en wilgenopslag.

Als je hier bent is het net of je eeuwen teruggaat in de tijd.

Met foeragerende zilverreigers en zeearenden in de verte.

Bij vogelaars is het gebied al jaren geliefd, wie sluit zich aan?

Tekst en foto's: Marc van Schie

Pauze op het werkeiland.

Vol verwachting op weg naar het eiland.

Daarom is het fijn IVN'er te zijn

Als ik dagelijks door de Kennemerduinen richting mijn werk fiets, hier op een vrije dag een wandeling maak of op een zwoele zomeravond een duik neem in 't Wed of de Oosterplas, besef ik pas hoe bijzonder en belangrijk de natuur voor de mens is. Als natuurgids van het IVN kan ik dit belang, maar ook mijn passie voor de natuur, overbrengen op andere mensen. Dit geldt natuurlijk niet alleen tijdens excursies in een natuurgebied, maar ook tijdens een buurtexcursie zoals in de Bomenbuurt. Met deze buurtexcursies bereik je duidelijk een ander publiek. Niet alle buurtbewoners blijken namelijk zo vaak als ik in het Nationale Park Zuid-Kennemerland te komen. Of op andere plaatsen in de omgeving met bijzondere natuurwaarden. Vaak staan ze er niet bij stil welke betekenis de natuur voor de mens heeft. Het IVN Zuid-Kennemerland biedt de mogelijkheid om samen met andere natuurgidsen en natuurliefhebbers aandacht te vragen voor natuur en duurzaamheid. Als mens en burger draag ik graag een steentje bij om dit te realiseren. Gedurende voorbereidingen van excursies, beschrijving van een rondwandeling en andere activiteiten, doe ik erg veel kennis op over de natuur. Als vrijwilliger kan ik het IVN iets bieden, maar het IVN geeft mij ook iets terug: de mogelijkheid om zelf te groeien en volop te genieten van de natuur. Daarom kan ik stellen: het is fijn IVN'er te zijn.

Martin Ettema

Foto: Margo Oosterveen

Ledendag

Dit jaar werd de ledendag gehouden op zaterdag 5 juli. De reis ging naar het Renkumse beekdal in de provincie Gelderland en daarna naar het natuurgebied de Blauwe Kamer in de provincie Utrecht.

Een dertigtal leden kreeg koffie met vlaai, een rondleiding door het beekdal (sprengen), een heerlijke lunch van soep en brood, een rondleiding door de Blauwe Kamer (Rhenen/Grebbeberg) en natuurlijk de gelegenheid tot het maken en hernieuwen van contacten. Aan het einde van de dag werd zonder veel gemor gedronken op een interessante en gezellige dag, die uitstekend georganiseerd was door Marc van Schie.

Voor wie een uitgebreid verslag van Wim Lutgerink wil lezen over deze dag, verwijzen we naar de website.

< **Links** ziet u een foto-impressie van deze geslaagde dag.

Foto's: Wim Lutgerink, Jan Saveur en Dik Vonk

POMPOENGEHEIMEN

Oranje, oker, wit, groen, groot, klein, plat en rond. Eetpompoenen fleuren eerst de najaarsmoestuïjn op en daarna worden ze omgetoverd tot een smakelijk herfstgerecht! Twee tuinvrouwen uit Zuid-Kennemerland vertellen over hun eetbare pompoenen. De een zwaait de scepter over het Landje van De Boer, de andere over Moestuïjn Leyduin.

"Pompoenen zijn een vaste waarde op ons Landje", vertelt Elbrich Fennema, tuinvrouw op het Landje van de Boer in Overveen. "We proberen elk jaar iets nieuws uit, maar telen in ieder geval Hokkaido-pompoenen. Die zijn zo lekker smakelijk! Sommige dingen probeer je maar één keer, zoals de wrattenpompoen, ofwel - klinkt heel anders - de 'Brodée Galeux d' Eysines'. Hij ziet er grappig uit, met pindavormige uitstulpingen en was ook goed gelukt, qua uiterlijk dan. Maar de smaak was niet bijzonder. Dus toen wisten we weer dat de binnenkant belangrijker is dan een mooie buitenkant!" Dit jaar een ander experiment: een klimkalebas over een boog laten groeien. Ook qua effect goed gelukt. "Ze hangen lolliq te bungelen. Of hun smaak goed scoort, kunnen we nog niet zeggen."

Zorgeloze teelt

Op het Landje zijn ongeveer 15 pompoenplanten geplant met zaden afkomstig van De Bolster en Vreeken. Deels in het pompoenbed van 6 m2 dat meedraait in de wisselteelt, deels in het dubbelgrote drie-zuster-bed.

Tuinvrouw Marga van Leyduin met haar pompoenen.

Een soort vruchtwisseling-sur-place geïnspireerd op de Indiaanse traditie om maïs, bonen en pompoen samen te telen. "De planten vullen elkaar onder en boven de grond goed aan: de bonen kunnen klimmen in de maïs, de bladeren van de pompoen geven schaduw en houden onkruid weg, de bonen leveren stikstof aan de grond. Zo wordt de grond niet uitgeput door eenzijdige teelt."

Een zorgeloze teelt, vindt Elbrich. "We vertroetelen rijkelijk met compost. Fijn is ook dat pompoenen geen kritiek oogstmoment hebben. Gewoon laten liggen tot het blad is vergaan en dan houd je vanzelf een bed vol oranje en groene bollen over. We schuiven wel een dakpan onder de kontjes zodra de pompoenen groter zijn, zodat ze schoon en droog liggen."

Ook worden mannelijke bloemen geoogst. Elbrich: "Om op te eten natuurlijk! Veel recepten voor pompoenbloem raden aan ze te frituren. Maar platdrukken en in de koekenpan aan beide kanten bruin bakken werkt ook uitstekend. Vullen met restje risotto met kaas die goed smelt en verse kruiden." In het najaar geeft het Landje kooklessen over de culinaire mogelijkheden van pompoenen, van pompoensoep tot pompoentaart.

Vergeten groente?

Geen dakpannen onder de pompoenen op Moestuïjn Leyduin. Daarvoor is deze tuinderij van De Nieuwe Akker, die in 2011 op buitenplaats Leyduin is gestart, te groot. Ruim 150 pompoenplanten staan er op deze akker. "Voor-

al veel oranje Hokkaido, want mensen houden van die vrolijke kleur", vertelt tuinvrouw Marga Verheije. "Ook verbouwen we flespompoenen en de minder bekende kleine groene Zapallito's met een doorsnee van 10 à 12 cm", gaat ze verder. "En laat ik de patissons niet vergeten. In augustus konden we die al oogsten. Qua smaak lijken patissons op courgettes. Je kunt ze ook minder lang dan pompoenen bewaren."

Het 3-zusters-bed van het Landje met pompoen, maïs en bonen.

In april zaaien deelnemers aan de Moestuïjn de pompoenen onder glas. De zaden komen van De Bolster. Na de IJsheiligen verhuizen de jonge planten naar hun definitieve plek buiten. Ze worden uitgezet in zes rijen van 30 meter met een meter afstand tussen de planten.

De teelt op Leyduin is biologisch-dynamisch met een vruchtwisseling in acht vakken. Zo komt de pompoen na acht jaar weer op dezelfde plek terug. "Een ruime vruchtwisseling, zeker voor pompoenen! Composteren doen we met boscompost van Landschap Noord-Holland, dat een jaar is gecomposteerd. Om de grond vruchtbaar te maken voegen we ook kalk en koe-mest van een biologische boer toe", legt Marga uit.

Is het niet merkwaardig dat in Europa eetbare pompoenen pas sinds de 20ste eeuw worden verbouwd? "Vroeger werden in kasteeltuinen wel patissons gekweekt, maar pompoenen kwamen niet als landbouwgewas voor", weet de tuinvrouw. "Ze zijn dus geen vergeten groente, zoals aardpeperen, die door aardappelen zijn vervangen." Misschien bezocht Columbus Amerika wel in het verkeerde jaargetij?!

Tekst en foto's: Heidi van der Marel

Pompoensoep

Nodig:

1.8 kg. pompoen,
1,25 liter water,
50 gram verse gember,
12 gram komijnzaad,
2 bouillonblokjes

Bereiding:

Snijd de oranje pompoen door, haal de pitten eruit en snijd daarna in grove stukken. Schillen hoeft niet. Doe de stukken pompoen in een grote pan samen met de verse gember die je ook in grove stukken snijdt. Als je biologische gember neemt, hoef je hem niet te schillen. Komijnzaad en bouillon-

blokjes toevoegen en als laatste het water. De pompoen hoeft waarschijnlijk niet helemaal onder te staan omdat de soep anders te dun wordt. Breng aan de kook en kook 10 tot 15 minuten tot de pompoen gaar is. Af en toe even omroeren. Met de staafmixer pureren en de soep is klaar. Als de soep te dik wordt kun je nog wat water of melk

Ook lekker met...

het pompoenbrood op pagina 5 en de ovenschotel op pagina 3.

Activiteitenprogramma Winter 2014-2015

IVN, Beleef de Natuur, afdeling Zuid-Kennemerland

Meer informatie over onze activiteiten op www.ivn.nl/zuidkennemerland

Zondag 5 oktober 08.00 – 11.00 uur **Vogeltrek van 't Kopje van Bloemendaal** Koningin Wilhelminatoren, op 't Kopje van Bloemendaal, aan de Hoge Duin en Daalseweg

Zondag 5 oktober 10.30 – 16.00 uur **Jaarlijkse Paddenstoelendag Elswout** Kom bij voorkeur op de fiets.

Zaterdag 11 oktober 08.00 – 10.30 uur **Vroege Vogels in de Groene Weelde** Start Pannenkoekenhuis, te bereiken vanaf Kruisweg (N201) nabij museum Cruquius. De Groene Weelde is het gebied tussen ringvaart/N201 en Drie-merenweg.

Zondag 12 oktober 08.00 – 11.00 uur **Trekvoegelexcursie Hekslootpolder** Infopaneel Spaarndamseweg-Vondelweg

Zondag 12 oktober 16.00 – 17.30 uur **Wilde Herfstexcursie** voor kinderen (6-12 jaar) AWD Zandvoortselaan

Zondag 19 oktober 10.30 – 16.00 uur **Paddenstoelendag op De Overplaats** Linnaeushof Bennebroek

Zondag 26 oktober 08.00 – 09.30 uur (wintertijd) **Belevingsexcursie op de "Dag van de stilte"** NPZK ingang Bleek en Berg reserveren via www.npz.nl of 023-5411123

Zondag 2 november 11.00 – 12.30 uur **Paddenstoelenexcursie Wandelbos Groenendaal** Infopaneel P restaurant

Zaterdag 8 november 11.00 – 12.30 uur **Strandexcursie zuidpier** IJmuiden Jachthaven, Bushalte eindpunt bus 75 en 82 reserveren via www.npz.nl of 023-5411123

Zondag 9 november 14.00 – 16.00 uur **Monumentale bomen op de Begraafplaats** Kleverlaan Haarlem

Zondag 7 december 13.00 – 14.30 uur **Winter in Holland's duin** AWD ingang de Oase (toegangsk kaart)

Zondag 21 december 13.00 – 15.00 uur **Kerst- en wintergroenexcursie Landgoed Velserbeek** 'Theeschenkerij' van het koetshuis, in Velsen-Zuid

Vrijdag 26 december (Tweede Kerstdag) 13.00 – 14.30 uur **Kerstwandeling** Amsterdamse Waterleidingduinen, ingang de Oase, (toegangsk kaart) Aanmelden via ivnz.kerstwandeling@gmail.com

Overige activiteiten vanaf januari 2015 zijn nog niet definitief. Wilt u op de hoogte blijven van onze activiteiten?

Bezoek de website www.ivn.nl/zuidkennemerland, meld u aan voor onze email-nieuwsbrief via

ivnz.nieuwsbrief@gmail.com of vraag naar de activiteitenfolder als u met een IVN-excursie meegaat.

IVN-ZK Activiteitenprogramma - Meer informatie over onze activiteiten op www.ivn.nl/zuidkennemerland

Excursies gaan **altijd** door, ook als het regent. Aanmelden is **niet** nodig, tenzij aangegeven. Staat er Reserveren npzk.nl dan is reserveren verplicht via www.np-zuidkennemerland.nl. Geen internet? Bellen kan di. t/m zo. via 023-5411123

 = fietsexcursie; = (ook) voor kinderen; = niet geschikt voor kinderen; = IVN-kraam, Groene Winkel

Fotocollage Wat symboliseert voor jou het IVN? Met foto's van Jan-Willem Doornenbal, Wim Lutgerink, Jan Saveur en Hans Smits